

lesaka «šoka terapiju»

Piedāvā veikt radikālas izmaiņas augstākās izglītības sistēmā

Vita Dreijere

RADNERS ZAKS, kurš Dānijā studē multimediju dizainu, var nosaukt virkni iemeslu, kāpēc labāk izglīties citā valstī, nevis Latvijā. Studijas Dānijā roku rokā iet gan teorētiskās, gan praktiskās nodarbes, savukārt Latvijas augstskolās balstīties teorijas mācīšanā. Dānijā viņš atrada studiju programmu, kas viņu tiešām interesē. Ārzmēs iegūta izglītība kotejoties augstāk nekā Latvijā iegūtā. Puiša izteikumi liecina, ka augstu atzīmi Latvijās augstākās izglītības sistēmai viņš nedotu. Kaut arī ir liels studentu skaits, augstākās izglītības rezultāti nav pietiekami labi, atklātā vēstulē nupat norādīja arī eksprezidenti un izglītības un zinātnes speciālisti. Ik gadu sagatavoto zinātņu doktoru skaits Latvijā ir salīdzinoši mazs, neiepriecina arī dati par publikācijām starptautiski recenzējamās izdevumos un reģistrēto patentu skaits Latvijas augstskolās nav arī labāko pasaules universitāšu reitings. Speciālisti norāda — ir īstais laiks reformām augstākās izglītības sistēmā, kas nākot par labu arī augstākās izglītības kvalitātei.

Piedāvā plānu

Viens no biežāk pieminētajiem iemesliem, kas neļauj sasniegt pietiekami augstus rezultātus augstākajā izglītībā, ir tās sistēmas sadrumstaloība. Kopumā Latvijā ir 60 augstskolu un koledžu, savukārt nav pietiekami daudz kvalificētu mācītspēku, lai nodrošinātu kvalitatīvu izglītību visās mācību iestādēs. «Latvijas augstākās izglītības sistēma ir neatbilstoši saskaldīta pret pieejamajiem resursiem,» atzīst Augstākās izglītības padomes vadītājs Jānis Vētra.

Arī citi izglītības speciālisti galvenokārt piekrīt, ka augstskolu Latvijā ir par daudz, bet atšķiras uzskats, cik radikālas reformas nepieciešamas. Lat-

▲ RĪGAS Tehniskās universitātes studentiem, arī materiālzinātnes doktorantei Kristīnei Salmai (attēlā), ir iespēja veikt praktiskos darbus modernā Biomateriālu inovāciju un attīstības centrā. Daudzām augstskolām pārmet tieši par praktisko darbu trūkumu.

FOTO — KRISTIANŠ PUTNINS, DIENA

«Konkurence ir laba, kamēr nenoplicina resursus» Mārcis Auziņš, LU rektors

vijas Universitātes (LU) rektors Mārcis Auziņš uzskata, ka bez «šoka terapijas» neko nopietnu nevar panākt. Tāpēc viņš piedāvā plānu ar trim variantiem, kas nozīmē dziļas strukturālas reformas augstākajā izglītībā. Pirmais paredz Latvijā izveidot tikai vienu valsts augstskolu ar vairākām tās filiālēm. Otrais variants nozīmētu strukturēt augstākās izglītības sistēmu

pēc reģioniem, izveidojot pa vienai augstskolai Rīgā, Kurzēmē, Vidzemē, Latgalē un Zemgalē. Trešais variants paredz augstskolu koncentrēšanu pa nozarēm, piemēram, izveidojot humanitāro un inženierzinātņu augstskolas. M. Auziņš uzskata, ka jebkuru no šiem variantiem iespējams ieviest viena mācību gada laikā. Viņš nevēlas publiski paust atbalstu kādam no piedāvātajiem variantiem, izvalīrīg ir J. Vētra, kurš gan arī apliecina, ka nepieciešamas dziļas reformas.

Citi izglītības speciālisti domā, ka nepieciešamas mērenākas izmaiņas, vai arī atbalsta otro no M. Auziņa piedāvātajiem variantiem. Tam piekrīt Daugavpils Universitātes rektors Arvids Barševskis, kurš norāda, ka augstskolu koncentrācijai būtu jānotiek ap universitātēm. Tā-

das šobrīd Latvijā ir sešas — trīs Rīgā un pa vienai Liepājā, Jelgavā un Daugavpilī. Savukārt Ventspils augstskolas rektors Jānis Vucāns un Rīgas Tehniskās universitātes rektors Ivars Knēts uzskata, ka vispirms jāsāk ar studiju programmu izvērtēšanu. Latvijā pašlaik ir 919 studiju programmu. Jāvērtē to kvalitāte un vai programmas vairākās augstskolās nedublējās. I. Knēts uzsver, ka mazāk kā divām līdzīgām studiju programmām nevajadzētu būt, jo konkurencei jāpastāv. Arī izglītības un zinātnes ministrs Tatjana Koke (ZZS) apgalvo, ka jāvērtē programmas, jo augstskolu skaits nesot «Jaunuma sakne». T. Kokes un M. Auziņa viedoklis sakrīt jautājumā par augstākā līmeņa studiju programmu koncentrēšanu universitātēs. «Vajadzētu būt līmeņa profesionālās izglītības programmām reģionālajās augstskolās, magistrantūrai un doktorantūrai — tikai mūsu vadošajās universitātēs,» Dienai norāda T. Koke.

Speciālisti uzsver, ka reģionu augstskolas ir jāsauglabā, jo tās dod lielu ieguldījumu reģionu attīstībā. I. Knēts gan piebilst, ka reģionālo augstskolu problēma ir tā, ka reģionos nav pietiekami daudz speciālistu ar zinātnisko grādu un tās nereti kopē lielās augstskolas, piedāvājot ļoti daudz programmu. I. Vucāns piekrīt, ka reģionu augstsko-

lām jāspecializējas tikai no teiktos studiju virzienos.

Izolēta no pasaules

Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidents Juris Ekmanis atzīst, jo Latvijā jau piecus gadus augstākās izglītības sistēmas problēma ir izolācija «no pasaules konteksta», jo Latvijā jau piecus gadus nevar pieņemt Augstākās izglītības likumu, kurā vairs nebūtu normas, kas noteiktu, ka valsts budžeta finansētās programmas var būt tikai latviešu valodā. Nepieciešamība pasniegt latviski kavējot ār zemiju vieslektoru piesaisti.

Gadiem nenovērtas ir nepilnības augstākās izglītības finansēšanā. 2007. gadā Pasaules Banka norādīja, ka augstskolas jāfinansē pēc studentu un absolventu skaita. Tas nav ieviests, bet T. Kokes teiktās liecina, ka uzlabojumus augstskolu finansēšanā IZM cenšoties veikt, līgumos ar tām paredzot, kādi speciālisti jāsaņem. J. Ekmanis uzsver, ka problēmas rada arī valsts finansējuma pārklāšanās ar privāto. Sevišķi jūtami tas ir sociālajās zinātnēs, kur ir maz budžeta vietu un maksas studenti ir galvenais peļņas avots. Tas noved pie lekcijām milzīgās auditorijās, kur «par kvalitāti grūti runāt». M. Auziņš akcentē, ka augstākajai izglītībai Latvijā piešķirts procentuāli trīsreiz mazāk naudas nekā vidējā Eiropā, tāpēc valstij vajadzētu garantēt studiju kreditus. ♦